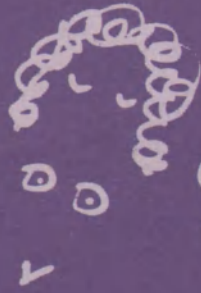

FEMİNİST

Her şey sen onun kolları
arasındayken başlar;
Senin kolların onun bulasık
kabımdayken biter.

Derpil

Kadınlar
Şahane din
flandan

Auazım çıktığı kadar
sustuktan sonra
konuşmak ne güzelmiş.
Filiiz K.

ANTI FEMİNİSTLERE
GOK BOZULUYORUM
SEDAF

Eskiden özel bir kadın olmaktan mutluluk
duyardım. Şimdi ise sadece kadın
olmaktan. Onun için de yaymak isti
yorum.
S.NUR

iyi kızlar cennete gider,
kötü kızlar HER YERE...
Fily Ada

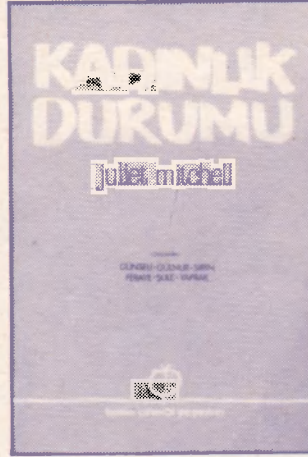

nelgin

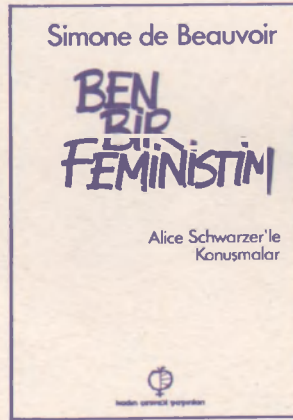
I.SAYI

KADIN ÇEVRESİ YAYINLARI

JULIET MITCHELL

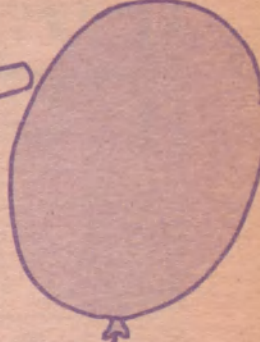
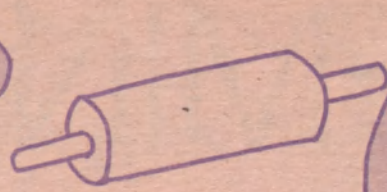
SIMONE DE BEAUVOIR

FemiNiSt

Arada bir çıkar

1. Sayı 8 Mart 1987
Fiyatı: 350 TL (KDV dahil)

KADIN ÇEVRESİ YAYINCILIK AŞ. adına
Sahibi ve Sorumlu Yazışmaları Müdürü
Handan Koç
Adres: Klodfarer Caddesi 41/36
Servet Han Cağaloğlu - İSTANBUL
Baskı: Ayhan Matbaacılık

BU DERGİ ÇIKARKEN KONUŞULANLAR TARTIŞILANLAR ÖNERİLENLER

Dergi çıkarken en çok tartışılan konulardan biri isimdi. Feminist, aslında bir yıldır düşünülen bir addı. Ama buna muhalefet edenler çeşitli isimler önerdiler: Cariyeniz, Oklava, Cadı, Elimizin Hamuru, Feministo, Aybaşı gibi. İsmın altına yazılacak ibareler konusunda da çeşitli öneriler geldi: Hormonal Dengesi Bozuk Feminist Dergi gibi. Bunlar arasında en çok tutulanı "Belki Arada Bir Çıkabiliriz" oldu. İsmın yanına amblem olarak vajına çizilmesi de önerildi. Ama bu, teknik ve görsel bir sürü zorluk ortaya çıkaracaktı. Derginin biçimi konusunda da bir sürü öneri oldu. Herkesin birleştığı nokta, farklı ve şık bir şey yapmaktı. Teknik olanaksızlıklar nedeniyle gerçekleştirilemeyen öneriler, derginin zimba yerine kurdeleyle tutturulması, kenarının fisto şeklinde kesilmesi, kapağın kesekâğıdından olmasıydı. Bütün yazıların elyazısıyla yazılması fikri ise okuyanı yoracağı gerekçesiyle rağbet görmedi.

Grubun çoğunluğu dergiye bir başyazı ya da çıkarken yazısı koymaya karşıydı. Ama yine de bu konu uzun uzun tartışıldı. Dergiyi hazırlarken, karıştırdığımız bütün muhalif dergilerde "irtica" konusu vardı. Bu yüzden, bir ara, derginin başına "Bu dergide irtica konusu yok" diye bir ibare koymayı düşündük. Çünkü gruptan bazıları bu "Bu dergide ya türban olur ya ben" diyerek kesin tavırlarını ifade etmişlerdi.

Herkesin aklına yatan Ninem Korkut köşesi ve sürekli erkeklere acımaktan vazgeçmeyen üzgün feministin köşesi ise yazan çıkmadığı için şimdilik gerçekleşmedi.

Grup gevezelik etmekten o kadar keyif alıyordu ki, sonunda derginin çıkması başkaları kadar bizi de şaşırttı. Zaten her şey bir gün birisi "Hadi bir dergi çıkaralım" diye önerince başlamıştı.

'FEMİNİZMİN ADI'

Feminizmin ülkemizdeki ilginç serüven başladı başlayalı bu konuda söz üreten herkes "feminizm"i kendine göre "ta(h)rif" etti, sonra da kendi tarifini eleştirdi. İşte bu yüzden feminizmin ne olduğu konusunda -ayırdedici yanını vurgulayarak- bir saptama yapmak istiyorum.

Dünya varolalı beri erkek ve kadın yoktur biliyorsunuz. İnsan denen canlı türü ortaya çıkıp da bir insan diğer bir insanla birlikte yaşamaya başladığı andan itibaren *toplumsal* ilişki diye soyutladığımız şey işin içine girer. Yani "insan biyolojisine özgü" diye bildiğimiz her şey, aynı zamanda toplumsal bir anlam kazanır. "Erkek" ve "Kadın" diye cins ayrımı yaptığımızda, bedensel yapı farklılıklarına ilişkin masumane bir betimleme yaptığımızı sanmak yanıltıcıdır. Kadın-erkek ayrımı ile, dişi ve eril olarak başka canlı varlıklarda da görülen ve biyolojik üreme fonksiyonlarını ayırtıran betimlemeler farklı şeylerdir. Birincisi, bir *toplumsal cinsiyet kimliği* farkına işaret eder. Toplumun bireylerini, daha doğacakları anlaşıldığı andan itibaren, doğduktan sonra nasıl yaşayacaklarını kurallara bağlayarak belirleyen kimliklerdir bunlar.

Çocukların giyim, konuşma, oyun, sözcük dağarcığı ve oturuşları, görecekları işler, üstlenecekleri sorumluluklar, karşılaşacakları tehlikeler, girmelerine izin verilecek ve verilmeyecek ilişkiler, bağışlanacak ve bağışlanmayacak davranışlar kız ya da erkek çocuğu olmalarına göre hep farklı olacaktır. Doğumdan ölüme kadının ve erkeğin düşünme/yaratma eylemleri, korkuları, sevgileri, görevleri de öyle....

Bizi ilgilendiren, bu ilişkinin taraflarından birinin (yani erkeklerin), bu farklılık sayesinde toplumsal yaşamda, üretim faaliyetlerinde, siyasal-ekonomik örgütlenişte üstün ve belirleyici konumda olmalarıdır. Kadınlar evlerde ev ve çocuk bakımı ile iştigale yöneltilip, kentte dışarıda ("dışarıdaki

iş'te), köyde tarlada vs. çalışırken de yine evişi görevlerini sürdürmeye zorlanırlar. Demek ki, bir toplumsal kimlik farklılığı var; bu fark nedeniyle de bir cins, ötekinin yaşadığı ayrıcalıkları yaşayamıyor; üstelik ötekinin yapmak istemediği işleri de (yani evişleri, çocuk bakımı vs.) üstlenmek zorunda kalıyor.

Bu durumun genç, yaşlı, evli, bekâr, çocuklu, çocuksuz, köylü, işçi, ev kadını, iş kadını, yoksul, zengin toplumun tümüne yayılmış genel bir durum olduğunu görmekle başlayan süreç, bütün dünyada böyle olduğunu ve bilinen yazılı tarihin büyük bölümünde de böyle olduğunu öğrenmeye götürüyor kişiyi. Ben, böyle bir öğrenme sürecinde feminist olmuş bir kadın olarak, yazımda feminizmin, toplumsal örgütlenmede varolan bir cins-cinsiyet sistemini (yani erkekten yana cinsiyet ayrımcılığı güden bir sistemi) ve bu sistemin varlığını sürdürmesini sağlayan cinsiyetçi ideolojiyi radikal biçimde sorguladığını/sorgulayabildiğini anlatmak istiyorum.

Cins-cinsiyet sistemi dedim. Birincisi yani cins, biyolojik bir kavram. Dişi cins bu haliyle ancak biyoloji veya tıp kitaplarında "kimliksiz" bir kas ve kemik yığını olarak karşımıza çıkar. Üzerine bir şey giydiği ve konuştuğu andan itibaren başka bir kavram, "kadın" (yani cinsil kimlik) sözkonusu olur. İmdi, bir sistem varsa bunun nasıl işleyebildiğini, bir cinsin diğerine üstünlüğünü hangi araçlarla sürdürdüğünü araştırmak gerekir.

Biliyoruz ki, toplumsal örgütlenme çeşitli kurumlar eliyle yürütülür. Kurum deyince de sadece koca koca binalar ya da devlet dairelerini anlamamak gerekir; daha somut kurumlar da vardır, mesela aile. Neden bir kurumdur aile? Çünkü kendisini oluşturan bireylerden görece bağımsız olarak varolan, onlara sunulan bir yapısı vardır ve bu yapı,

içine giren bireyleri belli yaşam ve davranış biçimlerine zorlar. Çünkü tâbi olunan kuralları vardır; ayrıca resmen tanınmış ve yasalarla korunmuştur.

Cinsiyetçi sistemin temel direği; -açıktır ki- iki cinsin birer üyesini çeşitli kurallara göre biraraya getiren ve içinde bulunduğumuz toplumda bu biraraya gelişin tek meşru ve yasal biçimi olan evlilik ile kurulan ailedir. İçine doğduğumuz andan başlayarak ailenin hiyerarşik bir yapı olduğunu biliriz. Yasa ile de belirlendiği gibi, baba ailenin reisidir. Onun altında kadın ve en altta da çocuklar vardır.

Aile, kadının "ana", "kan" ve "kız" kimliklerini birlikte yaşamasını sağlayan tek kurumdur. Önemlidir, çünkü kadına *tam* ve *tüm* bir yaşam sunmaktadır. Başka hiçbir üretici ya da yaratıcı faaliyette bulunmaksızın sadece kız-karı-ana olarak bir yaşamı "dolu dolu" yaşamak, aile içinde mümkündür.

Ailenin, tarih içinde, üretim faaliyetlerinden hep kopuk olmadığını, tüketici ailenin kapitalizme özgü bir aile biçimi olduğunu biliyoruz (çekirdek aile denen bu biçimin ortaya çıkması için üretim yapıldığı mekân yani fabrika vs. ile emek-gücünün yeniden üretildiği alan olan ev'in ayrışması gerekti; bu da kapitalizmle gerçekleşmiş bir yaşam biçimidir). Kadınlar tarih boyunca bir cins olarak ikinci sırada yer almanın yanı sıra, kapitalizmde artı-değer üretim mekanizmalarına her girişte sömürüye de maruz kalıyorlar. (Sosyalist ülkelerde de kadınlar belli kazanımlara rağmen ezilmeye devam ediyorlar. Bunu başka bir yazıda ele alacağım). Ama bu, yapacağımız cinsiyetçilik tahlilinde belirleyici değil, çünkü biliyoruz ki emek-gücünü satan herkes, kadın-erkek tüm işçiler için de geçerli bir durumdur bu. Biz burada, yalnızca ve yalnızca "kadın" oldukları için ezilen bir cinsin sorunlarından söz ediyoruz.

Cinsiyetçi sistem, hem tek tek hem de genel olarak erkeklerin lehine işleyen bir sistemdir. Ayrıca toplumsal bir sınıfın da (burjuvazinin) lehine işler, ama işin bu yanı 150 yıldır yeterince işlendi, açıklandı; bir de bizim söylememize gerek yok. Kadınlar üstüne söz söylenirken (türli kuramlar oluşturulur, kadınlara neyi nasıl yapmaları gerektiği

vahyedilirken) erkeklerin yararına işleyen bir sistem tarafından ezildikleri hiç vurgulanmadı; taa ki kadınlar, "cins olarak" ezildiklerinin farkına varana dek... Her kadının evinde tek tek yaşadığı ve yalnız kendisinin yaşadığını sandığı sorunların kendi kusurlarından, evliliğindeki uyumsuzluktan ya da kocasının kişiliğinden kaynaklandığına inandığı bir dünya... Bu dünyada kadınlık,

Öğütücü bir varoluş biçimi: Evde günbegün tekrarlanan bulaşıkta, çamaşırdaki, temizlikte, yemek pişirmede.

Korkutucu bir varoluş biçimi: Gece, sokaklarda, erkeklere ait alanlarda, kahvede, stadyumda.

Aşağılanmış bir varoluş biçimi: Cinsellikte.

İkinci sınıf bir varoluş biçimi: Meslekte, işyerinde, devlet dairesinde, fabrikada, tarlada.

Dışlanmış bir varoluş biçimi: Siyasal, ekonomik, askeri karar organlarında, bilimde, teknolojiye, felsefede, sanatta.

Listeyi uzatmaya gerek var mı? Yaygın bir eğilim, kişilerin belli işleri yapamama, "belli bir yere gelememe" nedenini kişisel yeteneksizlik, akılsızlık, isteksizlik ile açıklamaktır. Kadınları dışlayan bir sistemin yürürlükte olduğu görmezden gelinir.

Kadınlar ezildiklerinin bilincine vardıkça, tüm tarihe, dünyaya, hayata bu ezilme konumunun gözlüğünden bakarak başkaldırının sözünü oluşturdular. Feminizm bu sözdür işte.

Cinsiyetçi sistemi anlamaya, bu sistemi tahlil ederken kullanılacak kavramları oluşturmaya çalışırken birçok kadın farklı görüşler öne sürdü; çeşitli feminizmler ortaya çıktı ama temelde feminizmin ayırdedici özelliği

tartışılmıyor artık: Kadınlar bir cins olarak eziliyorlar. Bana sorarsanız üzerlerindeki baskı da iki "egemen" in işine yarıyor: erkeklerin ve burjuvaların.

Size yazının başından beri anlatmakta olduğum ve çok açık seçik doğrular gibi sunduğum kavramların ve feminizmin sorunları, açmazları olmadığını iddia etmek beyhude olur.

Çeşitli feminizmler arasındaki çelişkiler bir yana, tarihe yeni bir "kadın bakış açısı" ile bakma çabası sırasında karşılaşılan zorluklar, diğer ideolojilerden ödünç alınan kavramlar ve reddedilen örgütlenme biçimlerinde varolan iktidar ilişkilerinin bizzat feminist örgütlerde yeniden üretilmesi gibi açmazlar feminist hareketin ciddi sorunları.

Henüz yolun başında olduğumuz çok açık.

Dünyada bir gerileme dönemine giren feminist hareketlerin durumu bir yana, ülkemiz gibi büyük çoğunluğun (düzen yanlısı ya da muhalif farketmiyor) anti-feminist olmayı feminizmden önce öğrendikleri bir ülkede işimizin zor olduğunu biliyoruz. Ama dünyanın neresinde ve hangi özgürlük(ler) kolay kazanılmıştır ki?

SEDEF

SEVGİLİ Q'LAR, BİZE YAZIN.

HATIRLAMAK, ANLAMAK, ANLATIP KURTULMAK,
YENİDEN KURMAK, ANILARI KURTARMAK,
VAROLMAK İÇİN FEMİNİST'E YAZIN...

ADRESİMİZ: FEMİNİST
Kloafarer cad.
41/36 Servet Han
Cağaloğlu / İstanbul.

bir imkân

T

abii kî bir şey oluyor. Bu tıkanık yerde. Bu domuz homurtularıyla dolu ve karartılmış yerde. Ama bir şey olsa da, olduğuna değil, oluyormuş gibi yapıldığına inanılan bu cılız coğrafyada.

Sahicilikten şüphe ediliyor.

Hiç nedir bilinmedi. Çok az yerde. Bazan. Buna tufunuyoruz.

.....

Oluyor -işte. Ama korkuyorum. Düşünürken. Beynim cüretkârlığı da kırıyor, kendini sarmalayan kemikleri. Kadın kafalarından çıkan sorunların boyutlarını seziyorum, dayanılmaz keskinliğini. Tozu kaldırışını. Kötü kokuları. Kötülüğün dibini.

.....

Eskiden de söylenmesi zor doğrular vardı, onların bedelleri vardı, bilirdik, öderdik -tamam, ama şimdi bedeli bilinmiyor. Suça yeni kalkışıyoruz çünkü. Azıyoruz. Ve kadınlar, biz.

Ansızın ortalıkta bir pervasızlık, evet. Sert, estetik, cinsel, biraz kaçık ve etkileyen bir hava. Küflenmiş, yorulmuş, miskinleşmiş, kanıksamış bir kültürün içine doğru. Şimdi. Zaten öyle -birdenbire yaptığımız söyleniyor herşeyi. Ansızın dank eder ve ileri giderlermiş -bizler. İleri giderler. Ve bunda hep bir yarar vardı.

.....

Böyle yazılmasına da alışkın değiller biliyorum. **biraz fazla değil mi bu ton, biraz fazla kaptırmış değil misin...** onlara herşey fazla geliyor, nedir böyle beyinlerini korkutan, ürperten bilmem. bana herşey az geliyor. Üç-beş kadının kalktığı bu serseri, cesur, hüznü, çocukça, belki boşuna şey için yazabildiklerim bile.

.....

Aykırı kaçacak bu.

Rotatifler, kadınlar, erkekler, turnikeler, kasalar... çok büyük, çok kocamış bir TEKRAR'ı üretmeye dönerlerken hergün. Bütün vardiyalarda bu -yeniden yeniden yeniden her gün- milyarlarca gündür. Kadınlar manavlara aynı cümleyi kurarlarken ve kovaları, bezleri ve ruhlarında birikmiş ukdeleri, bedenlerinde, milyarlarca gün sürmüş çok uzun bir hakaretten. Aynı uyanış. Aynı uyku. Aynı kokular. Aynı perdeler. Aynı bakış. Aynı sofrası. Aynı dokunuş. Aynı spikerler. Aynı görüntüler. Pencere. Sehpa. Ekran. Tabak. Dolap. Mutfak. Leğen. Yatak. Aynı sokak. Aynı akşam. Aynı sabah. Aynı gazete. Aynı şifreler. TEKRAR'ın hergün elbirliğiyle yenilenen dokusu. Düşüncelerinde yolcu, düşüncelerinde kahraman aynı uyuşmuş. Duruş.... develer geçiyordu kıyıdan, hörgüçlerinde aldırılmazlık dolu, ağır, acelesiz, umarsız develer...

...aykırı kaçacak bu.

Birdenbire tanrıları boğazlamak.

.....

Vahşi hayvandan kaçmazsan, ona saldırmazsan o da seni parçalamaz.

Parçalamaz. Yanıbaşında, her an seni yutabilecek gibi yürür. sen de hizada durursun.

Hizada durursun. Ta ki içinde cehennem zebanileri tepinmeye başlayana kadar.

Tepiniyorlar ahali-

Size bundan-

bir imkan belki.

bir ihtimal?

DEFNE SANDALCI

BABALARA

KONUŞMAK

Kendini, kendine ilişkin doğruları
anlatamayan,
bilinçlendiremeyen,
yüksek sesle adlandıramayan,
yaziya dökemeyen,
başkalarını da anlatamaz.

Anlatmak ilişki kurmaktır.

Anlatmak sesleri söze sözleri dile dönüştürmek konuşmak duymak,
duyulmak anlamak, anlaşılma...

Sağırılar diyarındaki hastalığın adı suskunluk...
Suskunluk karanlık, korkular yüklü.

Işığa çıkmak istiyorum, korkutuyor.

Seçimimi yapıyorum. Titrek, küçük adımlarla ama inatla en uzun yola
koyuluyorum - kendime giden yola

Acıtıyor.

DAİRDİR

Babam saygın, başarılı bir işadamıydı, annem güzel bir kadındı.

Çocukluğumda babamı ne çok severdim. Oyun çağında ve daha sonraki ilkokul yıllarında iyi iki arkadaşık. Oturduğumuz apartmanın dar uzun koridorunu şişman vücudumla aşmak zor gelirdi de, çekişmeli futbol maçlarımız sırasında aynı mesafede deli danalar gibi çığlık çığlığa koşardım. "Komşuları Rahatsız Etmeden Yürümek" öğretileri anında unutulur, içi tıkHz bir topla karşı kaleye gol atmak adına kapı-duvar aşağı indirilirdi. Muzip kahkahaları kulağımda hâlâ.

Masallarını sadece dinlemez, yaşırdım da... Bir tören havası içinde sedire uzanır, başlardı anlatmaya. Artık karlı havada kulübemizi çeviren kurtların ulumaları mı, yağın yağmurun esen rüzgarın uğultusu mu, fırtınaya yakalanmış gemimizin yalpalanmaları mı... Bu canlı anlatıma kendimi kaptırır giderdim, heyecanlandıkça da sokulurdum ona. En çok dalgalı denize kapılırdım -oldum olası tutmuştur deniz beni.

Azıcık aklım ermeye başladığında okuduklarımla ilgilendi; olaylar ve davranışlar karşısında "Bak Minucan..." diye dikkatimi önemli olana yöneltti. Hep sabırlı ve sevecen oldu benimle; oğlan beklerken kız çıkmama, dört yaşında yataklara düşüp iki gözüm şaşkı kalkmama rağmen. Ortaokuldayken evin havası değişti, sessizlikler uzadı, gerginlikler olağanlaştı; yaşam, kapıları kapalı bir ev haline dönüştü. Hastaydı o sıralarda. Son dönemlerde sık sık üzücü olaylar patlak yerirdi. Ev ahalisini, -tümümüz kadındık-silindir gibi ezip geçen olaylardı bunlar. Yıldırımları bana hiç raslamadı ama çocuk

gönlüm ezikliklerden, iç katılıklarından nasibini aldı. Bana tüm güzelliklerin yolunu açan bu adama zaman zaman inanılmaz bir öfke ve kin duydum. Bir seferinde bu duygumu belli de ettim; ağladı.

Liseden eve döndüğüm bir gün komada buldum, geceyarısı öldü. Bir önceki gece, sokağa çıkmak için annemi beklerken, çok eskilerde yaptığı gibi, benimle şakalaşmaya başlamıştı, kendimizi itişip kakışır buluvermiştik, kahkahası kulağımda...

Kimsenin sevgili kızı, kimsenin karısı, kimsenin annesi OLMAK İSTEMİYORUM.

MINU

yeniden başlamak

Yazayım ben de dedim. Sıkışıp kaldığım sözcüklerin arasından sıyrılıp kocaman harflerle yazayım. Yazmak deyince aklıma hep bir güzel dostluk, bir sıcaklık gelirdi, ama dostluğun bir değeri var mıydı bu dünyada? Peki ya ben bundan büyük bir değeri yaşamış mıydım hayatımda? O zaman yayınlanır mı, yayınlanmaz mı, iyi yazmak gerekir mi gerekmez mi kaygılarını bırak bir yana ve yaz dedim kendince. Acılar yaşamadım mı? Yaşadım, ama onlar her zaman daha sansasyoneldir ve değer taşır bazılarının gözünde. Hattâ, acı çekmişliğin kraliyet madalyasına, profesörlüğe yakın payeler yüklediği bile olur insana. Bense, diyebilirim ki daha çabuk unuttum onları. Oysa bu tatlı şey, bana yaşam suyu veren bu sıcaklık hep içimde durdu öylece... Bu sıcaklık bir küçük kızdı; ellerini şap şap çırpıp şarkılar söyleyen, coşkusu yan sokaktan taşıp evimizin içine dolan bir küçük kız... 12 yaşında el sıkıştım onunla, yürek sıkıştı. Sonra da yıllarca birlikte el çırdık. Hayatta şımarmaktan, gururlanmaktan çekinmediğim tek konu da bu oldu; Elif'le dost olmak. Gerçekten, profesör, bilgisayarçı, mühendis olmak falan değil, tek bir şey vardı gururlandığım, bu dostluğu yaşamak. İş istek formlarına, referansımı Elif diye yazmak istedim, "kendisinin Koç A.Ş. grubuyla bir ilişkisi yoktur ama koç burcundandır."

Neyse, biz bu arada dünya diye bir gezegende yaşamakta olduğumuzdan, etrafımızda da sürekli "ama sizin iyiliğiniz için, sizin iyiliğiniz için" diyen birtakım insanlar vardı. Sevenlerimiz çok olduğundan, çocukluğumuzda, gençliğimizde, yaşantımızın siyasi, siyasısız (hani evlilik gibi çok özel!) bütün aşamalarında iyiliğimiz için çırpındılar. Yıllarca, "siz birbirinizi geriletiyorsunuz" dediler, özelsiz-apaçık bir dostluktan daha geliştirici birşey olabilirmiş gibi... Bazıları içinse, evlenmeli, duvarlarımızı örmeliydik, onlar öyle yaşıyorlardı, bu aykırılıksa sınırlarını bozuyordu. Ömrü billah iki kadın değil, bir adamla bir kadın hayat paylaşırdı, tarih böyleydi. İki

kadından dost, bir adamdan post olmazdı, falandı, filandı... Eh o da oldu, yani istedikleri gibi Elif evlendi, duvarlandı, koltuklandı...

Kötü bir tanıklığı yaşadım 5 yıl boyunca. Çok sosyalist bir hocası (pardon kocası) vardı. Yemekler pişirirdi, ispanağının tadına doyum olmazdı. "Ah bu adam ne iyi böyle, hep yemekler pişiriyor" diye

düşünürdüm. Kalori hesapları yapardı, malzeme alırken. Elif sucuğu pek sever, kahrolası sucukta da kalori yokmuş. Hep kalorisiz şeyleri severdi kafir kadın, mısır patlağı, dondurma filan. Hiç gerçekçi değildi hiç, zaten hep bu romantik kalori anlayışı yüzünden kaybetti hayatta. Neyse, sonra sonra anladım. niye yemekleri hep bu hocanın pişirdiğini. Maksadı, yıllarca yemeklerin içine koyduğu "sen anlamazsın", "sen yapamazsın", "sinek gibi siliksin (ilişkilerin güç ve güçsüz olmaya göre belirlendiğine binaen. Hayvanlar alemi ans. shf. 345.)", "senin arkadaşların zaten", "ayrıca Lenin'de öyle demiyor" baharatlarıyla baharlamakmış Elif'i. Başardı da... Bense oralarda dolaşan, arada vızıldayan bir sivrisinek olarak, tanık oldum sevdiğim, güzel bir insanın, nasıl kendine güvensiz, herşeyi yanlış yaptığını sanan biri haline gelip, değerlerini kaybetmeye yüz tutuşuna. Bu arada payıma düşeni de aldım. Ben zaten evli bir kadının, nasıl oluyorsa hâlâ sık sık görüştüğü, gülmeleri en çok yaşadığı bir dostu olarak baştan kaybetmişim tarih nezdinde. Ama yine de ısrarla tekrarlıyordum "tarih bizi haklı çıkaracaktır" (her ne kadar, sözkonusu olan cinsiyetçilik ve kadınlar olunca tarihten sıra almak biraz zor oluyorsa da...).

Tarih bizi ne yaptı "tamam" mı dedi yoksa "bu yüzyıl yine doluyuz, siz biraz bekleyin, gelecek yüzyıla da sizi haklı çıkaracağız" mı dedi bilemeyeceğim ama Elif boşandı. Eş, akraba ve yakınları aaah ah, biz uzakları da ooh çektik. Elif 'eski kimliğimi kaybettim, hükümsüzdür, hükümüm yoktu geçen yıllara' diye ilan verdi. Yeni kimliği ise çok ama çok yakıştı, sancılı oldu, zor bulundu ama güzel oldu. Benim çocukluk arkadaşımdı, büyüklük arkadaşım da olacaktı, nasıl çirkin olsundu...

Öyleyse dedim, kaldığı yerden şarkısına herkes başlamalı. (Dörtlük: Melisa Gürpınar)

FİLİZ.K.

kadınların tarafını tutmak bütün dünyaya başka türlü bakmaya yolaçabilir

dünyaya kadın olarak gelince, erkeklerden farklı yaşıyor, bunun sebebi biz kadınların erkeklerden değişik olarak daha az tüylü, daha-ufak tefek olmamız; memelerimizin, vajinamızın, rahmimizin olması değil. bu anatomik farklılıklar, hayatlarımıza sadece bundan kaynaklanan farklar katıyor ve herşey bundan ibaret kalıyor olabilirdi. ama reisinin erkek olduğu ailelere doğuyor olmamızın, saçımızın uzun aklımızın kısa olduğunun iddia edilebiliyor olmasının, bize atfedilen bütün özelliklerin dünyada makbul/verili değerler açısından daha aşağı olmasının sebebi, doğa olamaz.

biz kadınlara var olan toplumsal yapıda sunulan rol öncelikle anne ve eş olmak. hayatta birisinin karısı ve birilerinin annesi olmak dışında şeyler istediğimizde, karşılaştığımız dünya erkeklerin dünyası.

toplumsal hayat, ekonomi, kültür, sanat, bilim başka özelliklerinin yanısıra, erkek de. dünyada bugüne kadar birçok şeyin nasıl olduğundan, nasıl değiştiğinden söz eden tarih de (resmî ya da eleştirel anlatımlarıyla) erkeklerin tarihi. tarih. ama galipler olarak, ama mağluplar olarak kahramanlarının erkekler olduğu bir süreç. savaşlar, mütarekeler, krallıklar, hükümetler, ekonomik krizler, felsefi tartışmalar. bunlar ve böyle birçok şey kadınlardan hiç söz

etmeden anlatılabiliyor. dünya nüfusunun en az yarısını oluşturduğumuza, bilebili'diğimiz tüm zamanlar boyunca, bütün insan topluluklarında biz de olduğumuza göre, burada nicel bir yokluktan söz edilemez.

ben, tarihin nesnesi olan alanlar hep erkek alanları ve tarih açısından kayda değer bütün faaliyetler erkek faaliyetleri olduğu için, durumun böyle olduğunu düşünüyorum. şöyle düşünebiliriz: büyük toplumsal iktisadi dönüşümler olurken, kadınlar bir yerlerde sessizce çocuk doğurmakta, çamaşır

yıkamakta, yemek yapmaktadır. onlardan bahsedilebilmesi için mesela sırtlarında çocuk kahramanca mermi taşımaları, devrim anında cezaevine doğru yürümeleri, önemli bir grev yapmaları gerekmektedir. bu etkileyici çıkışlarının ardından onlar yine sessiz, görünmez faaliyetlerine dönmektedirler.

bu yok sayılmaya karşı çıkarak, tarihte, biz de vardık, biz de ürettik, biz de savaştık, bizim de sanata ve bilime katkımız oldu demek mümkün. bundan sonra da hayatın her alanında biz de varolmak istiyoruz diyebiliriz. ama bunu istemek bize durumu köklü bir dönüşüme uğratma olanağı sunmayacaktır. bizler biz de bu tarihin kahramanlarındanız demek değil,

kahramanlıkların tanımlarını değiştirmek isteyebiliriz. biz sadece kadınlara ait olan alanların, mutfakların, doğum odalarının, dikiş kutularının, genelev odalarının dahil olduğu yeni bir tarih isteyebiliriz. böylece, çok uzun zamandır, hakkı yenmiş, iktidar altına alınmış olan insanlığın yarısının, hak ve iktidar istekleri değil; bu erkek tanımlı iktidarları reddedişleri gündeme gelecektir. bir cinsin bakış açısıyla sunulmuş olan tarihle aramızdaki-bu ilişkinin

sorgulanmasının sadece kadınlar açısından değil, insan faaliyetlerinin bütün alanlarını yeni baştan örgütlemek isteyen muhalif perspektifler açısından da anlamlı olduğunu düşünüyorum.

böylece muğlak bir insanlık tarihinden değil ya da salt sınıfların tarihinden değil, yaşlıların, çocukların, kadınların, erkeklerin, beyazların, beyaz olmayanların, delilerin, tarihinden; herbiri iktidar ilişkilerine yol açan özelliklerle bölünmüş bir insanlığın tarihinden söz etmek mümkün olacaktır.

handan

“ben kendime radikal feminist diyorum”

“Ben Kendime Radikal Feminist Diyorum” adlı yazıyı *gail chester* yazmış ve yazı ilk olarak 1979’da, *Feminist Pratik: Onuncu Yıldan Notlar (1)* adlı bir kitapçıkta yayınlanmış. ben yazıyı “Geriyeye Dönüş Yok-Kadın Kurtuluş Hareketinden Yazılar” 1975-1980 (2) adlı bir derlemede okuyup çevirdim. *gail chester* hakkında ne yazık ki hiç birşey bilmiyorum. ancak yeni feminist hareketin ilk on yılını değerlendiren bu yazısına kendimi çok yakın hissettim. bunun bir nedeni benim de kendime benzer sebeplerle radikal feminist demem. ayrıca yazının gevşek, “konudan konuya atlayan” üslubunu da çok sevdim. bu arada yazıda feminizm, devrim, örgütlenme gibi konularda önemli tartışmalara yol açabilecek şeylerin söylendiğini düşünüyorum. kadınları sınıflara bölüp kadın hareketinin bir kısmını kendi şemsiyeleri altına çekmek isteyenlerin *gail chester*’in marx üzerine söylediklerine bozulacakları açık ama, feminist teori/pratik üzerine dedikleri bence başka muhalif grup ve eğilimler için de anlamlı olabilir. tabii fedakârlık üzerine söyledikleri de. ülkemiz, biraz da kültürel mirasların etkisiyle muhaliflerin, halkı- ya da onun temsil etmek istedikleri kesim ve kesimlerini- kurtarmak için türlü fedâkarlıklara katlandıkları bir ülke olagelmıştır. oysa biz kadınlar başkaları için değil kendimiz için politika yapıyoruz, çünkü sözünü ettiğimiz baskıyı **doğrudan** yaşıyoruz. son olarak yazıda geçen birkaç kavramla ilgili birşeyler söylemek istiyorum. emansipasyonu türkçeye özgürleşme olarak çevirmek mümkün. ancak bu terim henüz yerleşmemiş olduğu için olduğu gibi bıraktım. kadınlar bu sözü varolan düzen içinde “özgür” olmak anlamında kullanıyorlar. buna yönelik hakların talep edilmesi için mücadeleyle yetinmek de politik bir eğilim, yani emansipasyonizm. “kurtuluş”, yani **liberation** daha radikal bir özgürleşmeyi, düzenin tamamına yönelik bir müdahaleyi içeriyor. bir de bilinç yükseltme grupları var. bunlar, yazıdan da anlaşılabilir gibi, az sayıda kadının biraraya gelerek kendi özel kadın olma durumlarını politik bir bağlamda irdeledikleri gruplar. bu grupların kalıcı olmaları beklenmiyor. başka kimi muhalif grupların ve bu arada anti-cinsiyetçi erkeklerin (inanır mısınız böyle erkekler de var, kadınları kurtaracak bir mücadele yerine, kendi ezen olma durumlarını sorgulamayı tercih ediyorlar) bu çalışma biçimini feministlerden ödünç aldıklarını biliyoruz. *gail chester*’in bu gruplar ve genel olarak feministlerle ilgili olarak söylediklerinin doğal ki, yaşadığı ülkeye, ingiltere’ye ilişkin olduğunu akıldan çıkarmamak gerek. yoksa burada yazılı olanlar her ülkeye, her kadın grubuna önerilecek bir model değil. bu arada yazının 1979’da yazılmış olduğunu da yeniden hatırlatmak isterim.

ayşe

(1) *Feminist Practice: Notes from the Tenth Year*, Theory Press Pamphlet 1979.

(2) *NO TURNING BACK* Writings from the Women’s Liberation Movement, 1975-1980.

“Ben kendime Radikal Feminist diyorum.”

Bunun anlamı nedir? Başlangıçta Kadın Kurtuluşundan olduğunu söylüyordun, kendine feminist diyordun, iki terim eşanlamlıydı. Sonra modern feministler tarihimizi araştırmaya başladılar ve tarihteki ikinci feminist dalga olduğumuzu keşfettik.

İlk Dalga 1848 Seneca Falls Konvansiyonu ile başlamış ve yalnızca oy hakkının kazanılmasına yoğunlaşana dek özünde radikal kalmış. Oy hakkı kazanıldıktan sonra bile, birkaç feminist doğum kontrol hakkı, kürtaj yasası reformu, kadınların kimi mesleklere girebilmesi gibi kadınları ilgilendiren konularda aktif olmuşlar. Tâ ki, kadın kurtuluş hareketi ortaya çıkana dek.

Kadınların Kurtuluşu geliştikçe, kendimizi feminizmin (gerek tarihsel gerek çağdaş) reformist/emansipasyonist/liberal kanatlarından -onlar da kendilerine haklı olarak “feminist” adını veriyorlar- ayırtmamız gerektiği açığa çıktı. Kadın kurtuluşçuları bunu kendimize **radikal** feminist diyerek, emansipasyonun yeterli olmadığını savunarak ve devrimci perspektifimizi vurgulayarak yaptılar.

Zaman geçip, Çalışan Kadınların Hakları ya

da Ulusal Kürtaj Kampanyası gibi erkeklerin katılımına da açık olan örgütler çıkıp “kadın hareketi” gibi daha geniş bir bayrak altında toplanabilme hakkını talep edince, radikal feminizmin feminizmden başka birşey olduğunu vurgulamak daha da önem kazandı. Bugün feminist olmak, genel olarak kadınların toplum içindeki konumuyla ilgilenmek olarak tanımlanabilir ama bu konunun nasıl değişeceği üzerine kişinin sahip olduğu görüşler hakkında hiçbir ipucu vermez ve aynı zamanda kurtuluşumuz için aktif olarak mücadele etmeyi de ifade etmez. Kadın hareketinden “kurtuluş”u çıkarmak mücadelemizi liberalleştirmenin, böylece kendilerinin de feminist olduğunu gönül rahatlığıyla iddia edebilecek olan erkeklerin toplumsal olarak kabul edebilecekleri birşey haline getirmenin yoluydu.

Bugün feminist olmak artık kadın kurtuluş hareketinden olmakla eşanlamlı değil. Kendimi kadınların kurtuluşu için güçlü ve otonom bir devrimci harekette faal olarak tanımladığım ve böyle bir hareketin gerekliliğine inandığım için radikal feminist olduğumu söylemeye devam ediyorum. Böylece ikinci feminist dalganın ilk aşamalarıyla -kadın kurtuluşu hareketinin

yükselişi- olan tarihsel bağımı ortaya koyuyorum. Söylemek istediğim feminizm kavramının kendi başına radikal olmadığı değil, hattâ bunun tam tersi. Kendime sosyalist feminist ya da devrimci feminist demek, (radikal) feminizmin sosyalist ya da devrimci olmadığını söylemek olurdu. Benim için kadınların kurtuluşu hareketinde ifadesini bulan radikal feminizm her ikisidir de. Ama bunlardan fazlasıdır da. Radikal feminizm, toplumumuzun hiçbir unsurunun erkek-tanımlaması dışında oluşmadığını farketmektir, öyle ki radikal feminizmi pratiğe geçirmek hayatımızın daha önce normal/verili/standart/kabul edilir olarak gördüğümüz her bir cephesini sorgulamak ve gerektiği yerde -ki bu hemen her yerde anlamına gelir- işleri yapmanın yeni biçimlerini bulmak demektir. Bu nedenle dil erkek-tanımlıdır. Bu bazı kadınların onu çok iyi kullanmadığı anlamına gelmez ama şu andaki yapılanmış haliyle dil erkek-egemen değerler üzerinde temellenir, çünkü patriyarka Saksonların zamanından çok önce denetimdeydi.² Erkek dilde derdini ifade edebilmenin karşısında değilim -şu anda elimizde olanın en iyisi o- ya da patriyarka ve erkek-tanımlamasının kalıcı, değişmez biyolojik unsurlar olduğunu söylemek istemiyorum. Bütün demek istediğim şu ki, radikal feminizm, birçok kadına düşünce biçimlerimiz/dilimizde önemli kavramların bulunmadığını ve bunun erkeklerin baskısının başka bir silahı olduğunu söyleyene kadar, birçok kadın kendi varoluş koşullarını tarif edecek kelimeleri bulamadıkları için kendilerinin aptal, ifadeden aciz, aşağı olduğunu düşünüyorlar/hissediyorlardı.

Kimi diğerlerimiz de daha önce elde bir deste gül gördüğümüz varoluşumuzun diğer alanlarına baktılar. Örneğin, bazı insanların bazı şeyler hakkında daha fazla şey bildiklerine inanmak ve bu nedenle onlara uzmanlar adını verip daha yüksek ücretler ödemek, kendimiz hakkında yanlış olduğunu bildiğimiz şeyler söylediklerinde onlara karşılık vermemek gibi. Bu uzmanların çoğunun erkek olduğunu hatırlayın. Radikal feminizm özellikle kolektif olarak hareket ettiğimizde erkeklerin üstesinden gelmenin ve kazanmanın mümkün olduğunu bize öğretti. Bir de şunu öğrendik, şu uzman adı

verilen adamların sahip olduğu bilgiler içinde işimize yarayacak olanların çoğunu öğrenmek, bir kez kendi yeteneğimize olan güvenimizi kazandığımızda oldukça kolaydır. "Bilgi", "bilim", "rasyonellik" gibi kavramlar sürekli yeniden değerlendirilmektedir.

Aynı şey devrimci strateji için de geçerli. Artık, neyin devrimci olup olmadığı konusunda, gerek ne istediğimiz gerekse, çraya nasıl varacağımız bağlamında erkek tanımlarını kabul etmek mümkün değildir. Marx birçok önemli şey söyledi ama hepimiz gibi o da içinden geldiği çevrenin ürünüdü - bir ondokuzuncu yüzyıl, kentli, Batı Avrupalı, Musevi entelektüel erkek. Bütün bunlar ve başka şeyler onun bir yirminci yüzyıl ve/veya köylü ve/veya Avrupalı-olmayan ve/veya feminist devrim için doğru olmayan birtakım önerilerde bulunmasına yolaçmıştır. **Das Kapital**'e İncil. Marx'a da uzman muamelesi yapmak erkek-tanımlı tavırlardır. Ama Marx'ı bu şekilde değerlendirmenin en zararlı ve erkek-tanımlı yanı, devrimci bir teori geliştirme konusunda bize verdiği tavidir. Eğer Marksizmi model haliyle ya da en azından son yıllarda pratiğe geçirildiği haliyle özümsersek, devrimci pratikten ayrılabilir, devrimci teori diye birşeyin varolduğunu kabul ederiz. Bu teori, üstüne üstlük, izlememiz gereken pratiği bize söyleyecektir ve teori geliştirmenin yeterli bir devrimci pratik olduğuna inanmaya yönelebiliriz.

Bu söylediklerim, radikal feminist teori diye birşeyin olamayacağı ya da olmaması gerektiğini söylemek için değil-üstelik patriyarkal düşünüşün tuzağında olanların hatası da Kadın Kurtuluşunda eskiden beri radikal feminist bir teorinin olmadığına inanmaktır. Radikal feminist teori, teorinin pratiği izlediği ve pratik olmayan yerde teori geliştirmenin imkansız olduğudur, çünkü teorimiz, pratiğimizi pratiğe geçirmenin teorimiz olduğudur. Eğer bu semantik bir ip atlamacaya benziyorsa özür diler ve ben sağlam bir örnek bulmaya çalışırken sizi önceki cümleyi yeniden okumaya davet ederim.

Mesele şu ki, radikal feministler için teori ve pratik ayrı insan grupları tarafından yapılan şeyler olmayıp, son eylemimizde neyin yanlış olduğunu tecrübeyle keşfederken

pratiğimizin sürekli bir arındırılmasıdır. Radikal feminist teorinin bazı kadınlar tarafından farkedilmemiş olmasının nedeni pek fazla yazılmamış olmasıdır. Bu bir noktaya kadar bizim zaafımız olarak görülebilir ama eğer teoriniz pratiğinizde biçimlenmişse, o zaman politik olarak hareket etme biçiminizin tıpkı kitap yazmış gibi ciddi bir ifade olarak görülmesini isteme şansınız vardır. Varolmayı neyin oluşturabildiği konusunda patriyarkal kavramlara bağlı kalırken radikal feminizmin yokluğunu kanıtlayan şey de feminizm üzerine yazdığımız şeylerin görece azlığı oldu. Üstelik de biz kendimizi açıklamak üzere ortada görünmezken başkalarının yanlış yorumlarına açık olduk, devrimci teoriye katkımız yazılabilir ve yazılmıştır da. Küçük grup radikal feminist teori/pratiğinin iyi bir örneğidir; pratik alternatif tedavi tekniklerinden ödünç alınıp sonradan dönüştürülmüşse de, devrimci bir araç olarak bilinç yükseltme (BY) radikal feministler tarafından geliştirilmiştir. Kadın kurtuluş hareketi başladığında -baştan otomatik olarak bilinç yükseltmek için küçük gruplara bölünmedik- kimilerimiz yetmiş kadınlık geniş toplantılarda oluşan heyecanı ve dinamizi hatırlayabilir; bu bazen yeniden yakalanabilmesi iyi olacak bir duygudur. Küçük grupların örgütleniş biçimi -bunların hepsi bilinç yükseltme grupları değildi, bazıları tamamen bir işin yapılmasına yönelik- yani büyük gruptan ayrı olarak toplanmak diğer kadınlarla çeşitli düzeylerde temas halinde olmanın ve aynı zamanda bilincimizi değiştirmenin iyi bir yoluydu. Süreç içinde bir yerlerde biçim ve içerik karıştı ve küçük bir grup olarak toplanmak Kadın Kurtuluşunun alameti farikası haline gelirken grubun içinde ne olduğu pek fazla sorgulanmadığı gibi genellikle bir küçük grupla diğeri arasında pratik bir bağ yoktu. Küçük gruplar halinde toplanmanın politik önemini anlamadan bu örgütlenme biçiminin korunması bize hiçbir yararı olmayan, kemikleşmiş bir pratiğe yolaçar.

Kadın Kurtuluşunun bütün üyelerinin başlangıçtan itibaren bir BY grubu içinde olmaları gerektiği ve kendilerini kadın kurtuluş hareketiyle birlikte tanımlamaya devam ettikleri sürece bunu sürdürmeleri bizim teori/pratiğimizin önemli bir parçası

olarak kaldı. Ama şimdi hayatlarında hiç BY grubunda bulunmamış ve bunun ötesine geçtiklerini hisseden bir sürü kadın var-bu hiç katılmadığım bir konu. Yine de, eğer bilinç-yükseltme fikrine katılmayan bu kadınların genel pratiklerini inceleyip kendimizinkiyle kıyaslayabilirsek bu teori/pratiğimizin sağlıklı bir gözden geçirilmesi olur ve bunun üzerine bilinç-yükseltme sürecini yeniden inceleyip gerekirse dönüştürebiliriz. Ondan sonra teori/pratiğimizde bir değişiklik gerekebilir-yeniden gözden geçirmemiz gereken faaliyetlerimizi nasıl yönlendirdiğimiz hakkında karar kolektif olarak verilmiş olacaktır.

Radikal feministler teorimiz ve pratiğimiz arasında bir ayrım görmedikleri için hayatımızı değiştirmek konusunda olumlu eylemlerde bulunmamızla devrimin şimdiden başlayabileceğini söyleyebilir. Bu, bir kadının hayatını değiştirmek için yaptığı her eylemin devrimci olduğunu önermek değilse de, bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra uzak bir gelecekte gerçekleşecek bir devrimi inşa etmek olan erkek-tanımlı devrim kavramına göre çok daha iyimser ve yumuşaktır. Biçim ve şekline asla gözünün önüne getiremediğin ve kendini tanımlayamayacağı bir şey için doğru hazırlıkları yapmadığına nasıl karar verebilirsin? Devrimci değişikliği mümkün olanın alanına taşımak radikal feminizmden öğrendiğim en önemli tavırlardan biridir-bütün değişikliklerin benim hayatım sırasında gerçekleşmesi ihtimali olmasa da benim katkım olan ufak aşamalar bazı insanlar ve en önemlisi benim için hayatı daha iyi kılacaktır.

Bir radikal feminist olarak öğrendiğim en temel politik ders devrimin önemli bir parçası olduğumdur. Baskı altında olduğuma göre başka kadınlarla birlikte hayatımı değiştirmek için mücadele edebilirim ve bu yüzden belirleyiciyim. Fedakâr ya da kadınlardan hep beklendiği gibi verici ve sevgi dolu olduğum için kadın kurtuluş hareketinde değilim, kendi hayatımı ve başka kadınların hayatının değiştirilmesi gerektiğine inandığım için buradayım.

Bütün mesele bu.

1) liberasyonu (ayşe)

2) burada kastedilen dil İngilizce olduğu için Saksonlardan sözediliyor. (ayşe)

bağır

Niye bakıyor bu insanlar bana, üstümde bir acayıklık mi var acaba?
Yoo görünürde bir şey yok. Yoksa yakam mı çok açık, biraz kapasam mı... Hayır açık filan sayılmaz, bana öyle geliyor olmalı... Peki niye bakıyorlar öyle görmemişler gibi?
Acaba suratımda bir gariplik mi var? Yok canım olamaz, daha evden yeni çıktım, ne olabilir ki suratımda... Belki de bana baktıkları filan yoktur, yine kuruntu ediyorum kendime, işleri mi yok bana bakacaklar... Off..
yeter ama kuruntu filan ettiğim yok, bal gibi bana bakıyorlar işte. Ne yapsam acaba? İlk durakta insem mi?..
Niye incekmişim, inmeyeceğim işte, bakarlarsa baksınlar, her ne görüyorlarsa suratımda... Dik durmalıyım, evet, evet dik durmalıyım. Hiç bir şekilde boyun eğmeyeceğim onlara, benim de onlar kadar bu otobüse binmeye hakkım var. Ne vardı bu bluzu giyecek, daha kapalı bir şey giyseydim keşke... Ne yapayım yani canını bunu giymek istedi, üstelik hava da çok sıcak. Ne yani istediğimi giyemez miyim? Onlar daracık pantolonlarından kabartılarını gururla sergilerken ben göğüslerimden mi utanacağım, utanmıyorum işte ne derlerse desinler, umurumda bile değil... Hay allah, bu adam da nerden çıktı şimdi, biraz daha geride duramaz mı, sanki üstüme yıkılacak. Ne kötü kalpli bir kadını, otobüs tıklım tıklım, ne yapsın adamcağız, ayakta duracak yer yok. Ama biraz geride durabilirdi... Yine fesatlık yapıyorum, o da benim gibi bir an önce evine varmayı düşünüyordur, otobüs de kalabalık, ne yapsın yani adamcağız... Aaaa... yeter ama gittikçe üzerime geliyor, bu kadar da olmaz, ben nasıl duruyorsam o da öyle dursun, nerdeyse oturanların üstüne düşeceğim. Yooo söylemeliyim artık, sertçe ikaz etmeliyim ki bir daha böyle bir şeye

bilmek

kalkışmasın. Ya söyleyince inkâr ederse, bu defa ben rezil olurum... Ya da başkaları karışmaya kalkarsa, al başına belayı gece vakti bir de kavgaya neden ol. Hep bu bluzun yüzünden, bir daha giyersem... Hıh sanki giymesem böyle davranmayacaklardı, akılları başlarında değil ki, erkekliklerini kanıtlamakta. Ne zevk alırlar ki böyle, hiç anlamam. Aman canım niye böyle düşünüyorum ki. Kimbilir nasıl bir baskı altında büyümüştür, bir sürü cinsel problemi vardır, o da bu şekilde yansıtıyordur dışarı... İyi ama biz de sorunsuzlar ülkesinden gelmiyoruz, üstelik daha kötü baskılar yaşadık, eh bizim de problemlerimiz yok sayılmaz yani, biz niye kimseyi sıkıştırmıyoruz?.. Bu kadar iyiniyetli olmanın anlamı yok, söylemeliyim artık. Yoo avazım çıktığı kadar bağırıp aşâğılık bir yaratık olduğunu haykırmalıyım suratına. Evet en iyisi bu, böylece bir daha kolay kolay kimseyi rahatsız edemez. diğerk erkeklere de iyi bir ders olur. Evet... dik dur, kendine güvenmelisin, bunda utanacak bir şey yok utanacak birisi varsa bu kişi olmalı. Hazır mısın... 'Bakar mısınız, ... şey... biraz öteye gidebilir misiniz lütfen, burası biraz sıkışık da... teşekkür ederim...'.Sen bir budalasin... hayır hayır bir kadınsın... ve bağırılmayı da bir gün mutlaka öğreneceksin... Siz bağırabiliyor musunuz?

SERPİL

“Kadehimi kaldırıp bir yudum aldım. Hiç bakmıyorum ama aklım sende. Ya sen? Sen benimle ilgileniyor musun? Demin şiirlerimle ilgili birşey sormuştun, -unuttum şimdi, neydi?- işte o zaman gözlerindeki çapkın pırıltıyı farketmedim sanma. Eğer şiirimi anlayabilirsen beni de anlayabilirsin güzelim. Sana güzelim diyorum. Güzelsin evet... Farketmedim değil. Ama acaba olgun bir erkeğin hem de olgun bir şairin kıymetini bilecek kadar duyarlı mısın? Çünkü bugüne kadar duyarsız kadınlardan çok çektim yavrum. Başımı göğsüne dayayıp doyasıya anlatmak isterdim. Sonra da beni teselli etmeni. Sana bakıyorum. Yanındaki gözlüklü tıfıl oğlana birşeyler anlatıyorsun. Bluzunun üst düğmesi açılmış, farkında değil misin allahaşkına? Yoksa sen iki erkeği birden idare eden yeni moda kaltaklardan mısın? Eğer öyleysen, öyleysen yine isterim seni ama hiçbir iz bırakmadan geçip gidersin hayatımdan. Hayır bu ikon yüze sahip kadın böyle birşey yapmayacak kadar lekesiz olacaktır. Ben senin şiirini yazmak istiyorum yavrum. Doğru, hayatımdan çok kadın geçti. Hepsisi de bende birşeyler bıraktı, hepsine birşeyler karaladım. Ama sonra gördüm ki bana onları yazdıran o kadınlar değil, benim kendi içimdeki şiir. Örneğin karım olacak cadı. Gerçi ona her zaman saygı duydum.

Çocuklarımla anasıdır. Ama evlendiğimizden bu yana birgün beni anlamadı, birgün olsun mutluluğu benim mutluluğumda aramaya çalışmadı. Hep ben onun istediklerini yapayım, onun kalıplarına gireyim diye uğraştı. Bu koca şair yüreği bir kadına, bir memuriyete hapsolabilir mi hiç? Nitekim hapsolmadı da güzelim, hapsolmadı da... Oysa onu ilk tanıdığımda Felsefe üçüncü sınıfta okuyan ince, zarif bir kızdı. Hemen kırılıverecek

kadar çalışıyordum. Böylece şiirlerime çalışmak için bütün bir öğleden sonram kalıyordu. O günlerde karım ilk çocuğumuza hamile kaldı. Korunmayı bilmeyecek kadar beceriksiz olması beni için için kızdırdıysa da ses etmedim. Hamileliği çok kötü geçti. Sanki analık ona kadınlığını unutturmuştu. Arkadaşlarla bir yerde birkaç kadeh içeriz, eve gelirim. Bunu bilecek kadar tecrüben var mı bilmem yavrum ama o durumda erkeğin canı sıcak bir kadın

içki içilen

gibi. O inceliğinin altındaki direnci bana karşı kullanacağını nereden bilebilirdim? Daha evlenmeden Yenikapı sahilinde kaçamak gezdiğimiz günlerde ona Nazım Usta'nın, “O mavi gözlü bir devdi/minnacık bir kadını okuduğumda, benim minnacık kadınımla büyük işler için yaratılmış ellerimle bahçesinde ebruli hanımeli açan bir evin kapısını açmamı isteyeceğini ummamıştım hiç. Sanki gözleri, ben seninim, başka hiçbir şeyin önemi yok, diye yemin eder gibiydi. Evlenmek için onun okulunu bitirmesini bekleyemedim. O memuriyete girdi, ben de bir yaynevinde şimdi düzeltmenlik mi diyorlar- öyle bir işe. Öğlene

ister. Karnı burnunda bir buz kütlesi değil. Tam hamileliğin son aylarıydı, beni geç kaldığım bahanesiyle işten atıldılar. Sebebi belli ki toplumcu tanınan bazı ozanlarla dostluk etmem. İşte

böyle yavrum, benim kuşağım çok badireler atlattı. Neyse ben için için sanatıma ayıracak zamanımın artmasına sevinirken, karımın, o maddiyatçı yaratığın suratını astığını farkettim. İşte o gün içimde bir dal kırıldı. Benim şair yüreğimi yüklenecek kadın bu muydu? Bir de patronlarla ağız birliği edercesine 'geceleri eve o kadar geç gelmeyip sabah işe yetişseydin ya' demez mi... İşte bunların kinini ömrümün sonuna kadar içimde

aralar bir kadının, gerçek bir kadının desteğini çok aradım yavrum. Bir yandan sanatımla geçinmeme izin vermeyen Babıali patronları diğer yandan soğuk bir kadın, geceleri ise vıyaklayan bir çocuk. Karım artık bir makinadan farksız. Sabahları kalkıyor, çocukları

bir yerde içkonuşma

taşıyacağım. Doğumdan sonra ondan iyice soğudum. Artık hiç evde durmuyor, gündüz Babıali'de kapı kapı gezip şiirlerimi pazarlamaya çalışıyor, akşam da arkadaşlarla biryerde birşeyler içiyorduk. Düşün güzelim, benim gibi bir adam şiirlerini pazarlamak zorunda kalmıştı. Edebiyat dergilerinin yöneticileri de sanki ne kadar sıkıldığını anlıyor ve bundan zevk alıyormuşçasına telifleri geç ya da az ödüyorlardı. Bu arada ikinci kızımız da oldu. O

nereye bırakıyorsa bırakıyor oradan da günde sekiz saat çalıştığı o fare deliğine gidiyordu. Düşün yavrum benim şair yüreğimin yanında günde sekiz saat çalışan bir makina. Artık müdür mü ne olmuştu üstelik. Hatta genç bir şair arkadaşın işi mi ne düşmüş de soyadından tanıyınca, 'Evet maalesef karısıym' demiş. Çocuk ezilerek anlatıydı. Düşün, adımı bile taşımaktan utanan bir kadın. İnanır mısın birgün bile bana bir kahvaltı

hazırlamamıştır. Hatta çocukları alıp da defolunca eve huzur gelir. İçkiyi sevdiğimi bilir, bir akşam olsun erkeğimin önüne iki meze koyayım dememiştir. Yatakta ise yıllardır o kadar soğuk davranıyor ki bana, bazan adımı lekeleyecek birşeyler yapıyor olmasından endişe ediyorum. Beni hiç sevmedi, bana hiç değer vermedi. Yaşım kırka gelip de değerim bilinmeye başlanıp, ün kazanınca bile. Ben de yazları Güneydeki evimde geçirmeye başladım. Seni de beklerim oraya. Karımın adımını bile atmasına izin vermedim. Ne o, kalkıyor musun o tifil oğlanla, ulan var mı öyle gösterip de vermemek şıllık..."

Ayşe

ERKEK DÜŞMANLIĞINDAN KORKMAMAK

kadınların kurtuluşu, feminizm ve bunlara bağlantılı olarak kendi yaşamım üzerine düşünmeye ilk başladığım sıralarda bana "ama feministler erkek düşmanı, sen de öyle misin?" diye soranlara karşı kendimi savunuyordum. "böyle birşey yok, biz tek tek erkeklere değil, erkek egemen düzene karşıyız, hem bu düzende erkekler de eziliyor" falan gibi şeyler söyleyerek bu işten sıyrılmaya ve kendimi savunmaya çalışıyordum. kadınların kurtuluşu ile ilgili olarak tartışmaya, okumaya, düşünmeye devam ettikçe o günlerdeki tavrımın yanlış olduğu kanısına vardım. artık şöyle düşünüyorum: evet, kadınlar tek tek erkeklere de düşman olabilirler, evet, erkekler de kadınların öfkesini, nefretini ve düşmanlığını kazanacak tavırlarda bulunuyorlar.

düşmanlığın hangi boyutlara kadar ulaşabileceğini ya da birisine düşman olduğumuzda ne yaptığımız ya da yapabildiğimiz konusundaki tartışmalara girmeden -bence her kadın hiddetlendiği, düşman olduğu erkeğe karşı farklı davranabilir, kimisi sadece o erkekle bir daha hiç konuşmaz, kimisi kafasına odun atar, kimisi o örnekten yola çıkarak bütün erkekleri düşmanı ilan eder ve hiç bir

düşmanı ile görüşmez- benim bu konuda söylemek istediğim başka birkaç şey var. içinde yaşadığımız düzen kapitalist ve erkek egemen. bence feministlerin esas meselesi bu düzenin erkek egemen olması.

kadınların kadın oldukları için uğradıkları haksızlıklardan, baskı altına alınmalarından, ikinci cins yerine konuyor olmalarından söz ederken karşımıza hep tek tek, somut erkekleri almak zorundayız. genç kızken en yakınımız olan babamız, sevgilimiz, evliysek gene en yakınımız olan kocamız tarafından haksızlığa uğrarız. ama belki de istisnasız biz bütün kadınlar için bu kadar yakın olduğumuz erkeklerle uğraşmak, onlara hiddetlenmek -ya da hiddetlenip tavır koymak- onlara düşmanlık yapmak oldukça zordur. oysa bütün insanlığı baskı altında tutan, yasalarıyla, kurumlarıyla yalnız kadınları değil, bütün toplumu ezen bir düzene karşı çıkmak, onu düşman ilan etmek, ona karşı mücadele etmek daha kolaydır. bunu söylerken bence bütün kadınlar en yakınlarındaki erkeklere düşman olsunlar demek istemiyorum, ancak bu kadar yakınımızda olan erkeklerin de -ne de olsa erkektiler-

yaptıkları cinsiyetçiliği, bizi ya da başka kadınları aşağılamalarını görmeli ve tavır belirtmeliyiz diyorum.

gazetede okuduğumuz ya da yakından bildiğimiz bir dövme olayında, karısını döven adama karşı tavır belirlemek o kadar zor değil, üstelik bunun için feminist olmak da gerekmez, insanlara uygulanan şiddete karşı çıkan herkes bu örnekteki kocaya kızar. ancak aynı işyerinde çalıştığımız ya da okuldan tanıdığımız diyelim ki dünya ve insanlık durumu üstüne düşünen, araştıran hattâ teoriler üreten bir erkek arkadaşımızın - öne sürdüğü gerekçeleri dayak atan erkekten farklı da olsa- kadın ve feminizm konusuna yaklaşımı küçümseyici ya da alaycı olduğunda ona karşı tavır almamız daha zor oluyor. oysa iki erkeğin de davranışlarına baktığımda bana birincisinininki ikincisinininkinden daha kötü gelmiyor; ikisi de erkek egemen davranışın devamı ve ikisi de kadını aşağılıyor.

aynı şekilde boyalı basın denen gazete benzeri yayın organlarında kadınların aşağılanmalarına kızmak için feminizm ve kadın kurtuluşu konularında uzmanlaşmış olmak gerekmiyor; ancak her konuda

ciddi olduğu bilinen tek renkli bir gazetenin ciddi bir köşe yazarının kadın resmi basarak değil de satır aralarında kadını aşağılayarak, feminizmle dalga geçerek yazılar yazmasına karşı koymak daha zor oluyor.

otobüste bacaklarını 180 derece açarak oturan ya da otobüste bir kadını rahatsız eden bir erkeğe kızmamak elde değildir, hattâ kimimiz artık buna karşı tavır da koyar, adama çatarız. ancak "canım sadece bir fıkra bu, ne var bunda bu kadar kızacak" diye anlatılan bir cinsiyetçi fıkrayı anlatana, hele de yakın arkadaşımız ise kızmak, kızsak bile bunu belli etmek daha zor. erkeklerle tek tek düşmanlaşmak, onları karşımıza almak daha zordur, ama gerekli... biraz dikkatlice çevremize bakarsak, her erkekte sadece erkek olduğu için kadınları ezme ve onları küçük görme potansiyelinin olduğunu fark edebiliriz.

bu bile onlara öfkelenmek için yeterli.

zaten kadınların kurtuluşu, erkek değerlerinden ve erkek egemenliğinden olduğu gibi, biraz da bazı "erkek"lerden kurtulmak olmayacak mı?

GÜL.

YÜZÜKSÜZLÜK ŞOKU

Tam da "!!..Parmağında yüzüğüm, yanımda kızım, İzmir yollarındayım" diye başlayan bir yazı yazmayı düşünürken, bir anda yüzüksüz kaliverince oldukça bozuldum.

Aslında duygularım sadece bozulma sözyle açıklanabilecek hafiflikte değildi. Daha çok bir bozgun yaşadım. Belki de bir şok desem daha iyi olur.

Hiç ummadığım bir anda, üstelik **Bodrum**'da, yüzüksüz kalivermek, insanın bayağı bir suçluluk hissine kapılmasına neden oluyor.

Bodrum'a yüzüklü gidip, yüzüksüz geri dönmenin çok değişik ve de **manalı** anlamları olmalı yaşadığımız günlerde.

Allah kahretsin! Düşecek başka yer mi bulamadı şu alyans! Şöyle daha az kuşku yaratacak, ya da hiç suçluluk hissine kapılmaya elvermeyecek bir yerlerde düşebilirdi. Örneğin çamaşır ya da bulaşık yıkarken ya da pazarda filan... Ya da çocuğun altını temizlefkten yuvarlanıp çıkabilirdi yaşamımdan. Oysa bu düşüş biçimi hiç de affedilebilir gibi değil. Hiçbir açıklamanın kaybedişi meşrulaştırabilecek gücü olmayacak.

Herhalde bu yüzüğün benimle alıp veremediği vardı. Bir süreden beri parmağımdan çıkarmaya niyetlendiğimin belli ki farkındaydı. Ve bana bir oyun oynadı. Gafil avladı ve kendimi savunma ihtiyacıyla baş başa bıraktı beni. Kendi istediğim anı ve mekânı seçmeme olanak tanımadı. Bir kez daha koşullara yenik düşürdü beni.

Oysa öyle mi olacaktı kendim çıkardığımda? Her yönüyle kendimi hazırlamış olacaktım. Üstelik belki de zayıf hissettiğimde kendimi, kenarlardan bir

yerlerden çıkarıp takabileceğim yedek bir yüzüğüm bile olabilecekti. (Altın olmasa da gümüş aynı işlevi görebilirdi.) Zaten ön çalışmasını da yapmış olacaktım sağda solda: "Şu alyanslar da ne sıkıcı... Yok evliymiş, yok nişanlıymış, yok bekârmiş gibi kategorilere ayırıyor insanları. Ben insanlar arasında böylesi kıstaslarla ayırım yapılmasını istemiyorum. Benim için manevi değeri büyük ama o değeri de farklı biçimlerde simgeleştirebilirdik yani" gibisine... Bunların hiçbirini yapmaya fırsat bile bulamadım. Sanki insanların bakışları değişmişti. Sanki zırhımı yitirmiştim. O incecik alyans, meğerse nelere kadırmış de, farkında

olmadan, ama için için hissederek, taşımışım onca yıl.

Kötüsü, artık saygıyla karşılanan, namusu korunması gereken bir kadın olma güvencesini yitirmiştim. Rahatsız edici erkek bakışlarını hissettiğimde şöyle parmaklarımı kıpırdatıp sahibim olduğunu anlatabilme olanağından yoksun kalmıştım. Ayrıca, alyans sahibi kadınların, bu yaşta alyanssız olan bir elin sahibesine fırlatacağı küçümseyen nazarlara da alışmalıydım artık.

Dahası, sahiplenilebilecek nitelikte bir kadın olduğumu da cümle aleme duyuramayacaktım. Kolay değil.. Bir erkek beni beğenip parmağıma yüzüğü geçirmişti. Sayesinde statü sahibi olmuşum. Yeri, yurdu, mekânı, adı ve ne yapacağı belli ve belirlenmiş bir kadın. O nedenle de güven veren, belki de zararsız bir kadın. Hayatını yüzüğün sahibine adanmış bir kadın.

Gerçi, parmağıma taktığım ilk zamanlarda da yüzüklü elimi ne yapacağımı bilemez olmuşum ve çok iyi hatırlıyorum, o şaşkınlık ve telaş içinde daha çok dikkat çekmişti yüzüklü elim. O zaman da sevimli gelmemişti, ama çıkarmayı da düşünmemiştim ve kanıksamıştım. Başka şeyleri de kanıksadığım gibi. Ta ki... statü simgelerinden arınma gereğini duyan değin. Özellikle de köleliği vurgulayan bir halkanın mutlaka çıkarılması gerektiğine inanıncaya değin. Kendi özelimde pek de kölelik ilişkisi yaşamamış olsam da, yüzüğün üzerinde "köleliği simgelemiyor" damgası olmadığına göre, ben de başkalarının gözünde farklı değildim öteki halkalı kadınlardan.

Kendimi öteki alyanslı kadınlardan farklı görmüştüm hep. Benim yüzüğüm sadece manevi değerleri simgeliyor demiştim ama, şoku yaşarken aklıma gelenler bununla sınırlı kalmamıştı. İçime sinmiş, çöreklenmiş, kafamda çözmeme karşın, beklenmedik bir durumla karşılaştığımda, ilk önce uyanan, saldırıya geçen, refleksleşmiş düşünceler ötekilerdi. Evet, düşürmüş olabileceğim yerleri tek tek aranırken aklımdan geçenler ötekilerdi.

Şoku atlattıktan sonra düşüncelerimi yüzük taşıyarak sindirmenin olanaksızlığını kavradım birden. Onun verdiği rahatlık ve rehabet içinde uyuyan kanıksamışlıktan uyandırabilmenin zorluğunu keşfettim. Yüzüksüz yaşayarak hem yüzüklülük hem de yüzüksüzlük halini daha iyi anlayacağım galiba...

S.NUR

Feminizm üzerine ülkemizde söz söylenmeye başlandığından bu yana, hemen hemen her çevreden feminizme çeşitli saldırılar yapıldı. Bu saldırıların hiç beklenmedik olduğunu söyleyemiyorum ama, en başından her karşı çıkışı politik muhatap görmemek iyi geliyor bana. Bir feminist olarak kendi hayatım üzerine söz söylemek istiyorum.

Şimdi "niye feminizm gerekli"den önce, belki kısa da olsa erkek bir dünyada kadın olmak nasıl bir şey üzerine söz söylemek gerekiyor bence. Kadın olarak erkeklerin egemen olduğu bir dünyaya doğuyoruz. Cinsel rollerimizi/kimliklerimizi/toplumsal durumlarımızı belirleyen erkek değerleri...KIZ/BAKİRE gibi tanımlamalarımız oluyor, ilkin erkek (baba) soyadını alıyoruz. Sonra duygululuk, zayıflık, karar alamamak, kavgacı olamamak, daha az yapılı bedenlerimiz, subjektifliğimiz, yaşama alanlarımızın evler oluşu, EŞ/ANNE kimliklerimiz vs. bize sunulan "kadınlık" durumları. Bizlere sunulan bu değerlerin "kötü" olduğunu; erkeklik durumları olan güçlü ve kararlı olmanın, uzmanlaşmanın, zeki ve kavgacı olmanın, savaşmanın, yönetmenin, daha yapılı bedenlere sahip olmanın, objektifliğin vs. ise "iyi" olduğunu belirleyen de erkek değerleri...

Yemek pişirmek, yün örmek, süslenmek kadın alanı; kavgacı olmak, akıllı olmak, beğenmek erkek alanı... Süslenmek "kötü", birisine bakıp tavlama "iyi". Hattâ daha da ilerleterek erkeğin bir kadının peşini bırakmaması onun kararlılığını gösterirken, kadının aynı ısrarcılıkla davranması onun "hafif" olduğunu belirlemekte... Bu örnekler çoğaltılabilir tabii ki ama bu kadarıyla bile var olan durum açısından kadınlara sunulan değerlerin, erkek değerlerine göre ikincil olduğunu görmek mümkün...

Tüm bu erkek değerler sistemini sorgulamak önemli ama, gözümüzün gördüğü haliyle bile kadınlık durumlarının erkeklik durumlarından daha iyi geldiğini söylemek anlamlı diye düşünüyorum. Uzun bir projede, bakıldığında niye kavga etmek, savaşmak, hattâ birisine göre daha akıllı olmak "iyi" diye soru açmak gerekiyor bence.

niye fe

Toplum aynı zamanda cinsiyetçiliğe dayalı olarak örgütlü... Cinsiyetçiliğin hergün yeniden örgütlendiği alan ise özel alanlar... Feminizm "özel olan politiktir"de ifadesini bulan karşı çıkışında, özelden yaşadığımız hayatlarımızın aslında bir egemenlik ilişkisi temelinde örgütlendiğine ve bu egemenliğe maruz kalanların kadınlar olduğuna işaret etmekte... Özelden yaşadıklarımızı ve bunlardan hareketle toplumsal alanları ve dünyayı ayrıca ve yeniden cinsiyetçilik temelinde sorgulamanın siyasetin alanı olduğunu vurgulamak önemli gibi geliyor bana... Özel alanlar sözkonusu olduğunda ise saldırıların bu kadar yoğun ve genellikle erkeklerden gelmesi şaşırtıcı değil tabii ki... (Egemenlikten vazgeçmek kolay olmasa gerek). Ve üstelik bana öyle geliyor ki, kadınların üzerindeki erkek egemenliği (siyasi, kültürel, fiziksel vs.) en eski iktidar ilişkisi... Erkek iktidarının bu kadar köklü bir geçmişi olması, topluma, dünyaya çeşitli açılardan karşı olursa bile -ki bence her farklı çıkış birbirini kapsamak/içermek zorunda değil- yüzyıllardır yaşadığımız hayatları, toplumsal alanları kadınların gözüyle yeni baştan, kadınları da içine alarak sorgulamayı ve değiştirmeyi zorunlu kılıyor.

Bu konuda farklı yaklaşımlar ortaya atmak mümkün tabii ama benim burada asıl önemsedim şey, erkek egemenliğinin hergün yeniden üretildiği gündelik hayatlarımız üzerine kadınların kendi hayatlarından başlayarak karşı çıkmaları ve feminist politika üretmeleri.

Toplumsal ilişkilerin çalışanların tümünü ziyar olması, o çalışanların kendi aralarında farklı nitelikte baskıya ve iktidar ilişkisine maruz kalmadıkları anlamına gelmez... Bana öyle geliyor ki her iktidar kendi içinde egemen olana karşı -o iktidar ilişkisine karşı- mücadeleyi zorunlu kılar... Dolayısıyla her iktidar ilişkisi farklı ve özgül sorgulama

minizm

gerektirir. Topluma tüm çalışanlar adına yada sınıfsal açıdan karşı çıkmakla, kadınların erkek egemenliği altında yaşadıkları cinsiyetçiliğe karşı çıkmaları birbirini içeriyor olmasa gerek...

Kadınların sadece kadın olmaktan kaynaklanan sorunları var. Ve kadınlar sadece kadın oldukları için benzer sorunlar yaşıyorlar. Evdeyken, çalışırken, sokaktayken, erkeklerle olan ilişkilerinde, gebeyken, seviştikten sonra vs. Ve toplumsal alanlar aynı zamanda cinsiyetçi yani erkek... Dolayısıyla kadınların gözüyle yeni baştan bu alanlara bakmak kadınların işi/feminizmin alanı.

Bu platformda, kadınların var olan duruma karşı geliştirdikleri her söz/her eylem son derece önemli gibi geliyor bana...

VİLDAN

Aleksandra Kolontay ve "KADINLARIN ÖZGÜRLÜĞÜ"

Geçen yılın son günlerinde Yarınlık Yayınları'ndan A.Kolontay'ın bazı makaleleri "Kadınların Özgürlüğü" ismi altında yayımlandı. Daha arka kapağını okurken insan Kolontay'ın "feminist kadın hareketi"ne düşman olduğu kanısına kapılabilir. A. Kolontay'ın bu kitapta nedense hiç sözü edilmeyen başka makale ve yazılar da yazdığı bilinir.^{1,2}

Bu kısa yazıda da değinmek istediğim özellikle "Yeni Ahlâk ve İşçi Sınıfı" kitabı ve onun içindeki bazı makaleler.

A. Kolontay bana göre de öncelikle bir sosyalisttir ve yaşamı boyunca bu yolda mücadele etmiştir, kadın sorununa yaklaşımı da hep bu dünya görüşünün bir parçası olmuştur. Ancak yukarıda adını andığım kitabında kadın, evlilik ve sevgi üzerine o dönemde oldukça radikal sayılabilecek ve yoldaşları tarafından "feminist olmakla" suçlanmaya kadar gidecek yazılardır. Bu konulara olan yaklaşımındandır ki bugün de İngiltere ve Batı Almanya'daki sosyalist feministler kendilerini Kolontay'ın görüşlerine yakın bulmaktadırlar.

A. Kolontay bir yandan aktif bir sosyalist olarak mücadele ederken bir yandan da edebiyatla uğraşmış bir kadındır. Romanları ve hikayeleri yayımlanmıştır. Kitaplarından birinin içindeki "Kızkardeşler" adlı hikayesi üzerine, -burada Kolontay bir kadının kocasının evlerine getirdiği fahişeye nasıl yakınlık duyduğunu anlatmaktadır- Krasnaja Nov adlı derginin kadın yönetmeni tarafından şu şekilde suçlanmıştır: "...bütün hikayeler

porno ve bulvar edebiyatı kokuyor, devrimin altıncı yılında neden böylesi pislik şeyler yayımlanıyor, anlamıyorum. Karşı karşıya olduğumuz komünist kadın bir feminist plisliğin fazlasıyla içine bulaşmıştır... Marx toplumun tarihi işçi sınıfının mücadelesi tarihidir der, Kolontay'a göre ise belki bir de

cinsiyet mücadelesi tarihi eklenmelidir." Kolontay böylesi bir suçlamayla karşı karşıya kaldığı sıralarda aslında o dönemde "burjuva feminizmi" denen şeye karşıydı. Zaten kendisini hiçbir zaman da feminist olarak nitelememiştir. Ancak bundan feminist düşmanı olduğu anlaşılmamalıdır. Kolontay için ekonomik baskının kaldırılması cinsiyet ayrımı yüzünden oluşan baskının da ortadan kalkacağı garantisini vermez. 1918'de yayımlanan "Yeni Ahlak ve İşçi Sınıfı" kitabında aynen şöyle yazar: "Sosyal reformlar yeni ve gerçek ilişkiler açısından kaçınılmaz bir önkoşul ama onlar eğer aynı zamanda insanlarda sevgi ilişkisini geliştirmeye yönelmezse cinsel krizi çözemez." Kolontay batıda bugün de feministlerin önemseydiği bir şeye, zihniyetin, anlayışın değişimine çok önem veriyor. Sözü geçen kitabın ilk makalesi olan "Özgür Kadın"da şöyle tanımlıyor özgür kadını: "Kadın kahramanlar -ki onlar kendi taleplerini ortaya koyarlar- kendi özel hayatlarına bağlı olarak devlette, ailede ve toplumda karşılaştıkları baskıları protesto ederler." Kolontay'a göre bu yeni özgür kadın kendi içinde ve dış dünyaya karşı bağımsız bir varlık olacak.

Kolontay kendinden 50 yıl sonra Shulamith Firestone'nun¹ yaptığı gibi yine aynı kitapta sevginin kadınlar için ne anlama geldiğini de sorgulamıştır. 1908'de Avusturyalı Grete Meisel-Hess'in "Cinsel Kriz" adlı kitabını destekleyerek Kolontay'ın vardığı sonuç resmî evliliğin de, fahişeliğin de, özgür aşk'ın da insanlık psikolojisi için öldürücü olduğudur. Kolontay'ın kitabında neden evliliğe karşı olduğunu açıklaması da şöyledir: Evlilik; 1- İnsan psikolojisinin hiç değişmeyeceği varsayımından hareketle koparılamayacak bir bağ haline getirilir, 2- İnsanlarda sahip olma duygusuna hizmet eder.

Kolontay'ın işçi sınıfını cinsler arası sorunları gözardı etmekle suçlaması, bugün bile sosyalist feministlerin ona yakın olmasını sağlarken, diğer feministleri de ondan uzaklaştırmıştır. Bu feministler için cinsiyet sorunlarının çözümünü işçi sınıfından beklemek yanlıştır; işçi sınıfı, mücadelesi içinde feminist hareket ile dayanışma gösterebilir, ancak baskının ortadan kalkması ancak bu baskıya maruz kalan grubun

mücadelesi ile olacaktır, bu da işçilere değil kadınlara düşer. A.Kolontay 1872-1952 yılları arasında yaşamıştır. Kadınların Özgürlüğü (Yarın Yayınları) kitabının arka sayfalarında onun bir biyografisi vardır, ancak orada yazdığı gibi Kolontay "bir toprak sahibinin kızı" değil general Domontovitsj'in kızıdır. Ayrıca annesi de (insanların anneleri de önemlidir, sonuç olarak doğuran ve bakan ne yazık ki yalnızca onlardır.) Finlandiya kökenlidir ve o dönemde ilginç diye tanımlanan bir kadındır. General Domontovitsj'e olan sevgisi yüzünden eski kocası ve üç çocuğunu terk etmiştir. O evliliğinden de A.Kolontay dünyaya gelmiştir. Bu yazıyı Yarın Yayınları'nın yayımladığı kitaba eleştiri getirmekten çok Kolontay'ı her yönüyle tanımanın daha doğru olduğuna inandığım için yazdım.

GÜL

1) Marksizm ve Cinsel Devrim, A.Kolontay, Bilgi Yayınları, 1974

2) De Nieuwe Vrouw Uitg Deqasus Amsterdam, 1981

3) Cinselliğin diyalektiği, S.Firestone Payel, 1979, Bölüm 6

Yaşasın 8 Mart Dünya Kadınlar Günü

1910'da Kopenhag'da toplanan II. Kadın Enternasyonu'nda biraraya gelen kadınlar, 1857'de 40.000 New York'lu kadın işçinin greve gittiği gün olan 8 Mart'ın, Dünya Kadınlar Günü olarak kutlanmasını kararlaştırdılar. Aradan 77 yıl geçmiş olmasına rağmen 8 Mart öneminden bir şey yitirmedi. Çünkü kadınların durumunda değişen fazla bir şey yok. Soruyoruz.

- NEDEN yaşamımızı evlere kapanarak sürdürmemiz bekleniyor?
- NEDEN sokaklar, kahveler, geceler erkeklere ait?
- NEDEN eğitimde, iş hayatında, siyasette erkeklerle "resmen" aynı haklara sahip görünsek de bu haklardan yararlanamıyoruz?
- NEDEN kadının asıl mesleği, meslekten bile sayılmayan "analık" ve "ev kadınlığı" olsun?
- NEDEN evde tüm işleri, yani bulaşığı, çamaşırı, yemeği, çocuk bakımını -dışarıda çalışalım çalışmayalım- biz üstlenmek zorundayız?
- NEDEN cinselliğimiz, bastırılmanın ve yasaklanmanın ötesinde erkekler için eğlence/zevk/saldırı/aşağılama konusudur?
- NEDEN evde, işte, sokakta, erkeklerin cinsel saldırılarına (dayak, sarkıntılık, laf atma, vb.) maruz kalıyoruz?
- NEDEN çeşitli meslekler bize kapalıdır? İşe girerken, bir iş kurarken, seyahat ederken, çocuk aldırırken hukuken erkeklerden izin almak zorundayız?
- NEDEN kürtaj gibi tamamen bizim bedenimizi ilgilendiren bir konuda erkeklerin imzasına gerek duyulurken, doğum kontrolü gibi kadın ve erkeği ilgilendiren bir konu sadece bizim sorumluluğumuza bırakılıyor?
- NEDEN bizlere "kaşık düşmanı", "eksik etek", "saçı uzun aklı kısa" gibi yakıştırmalar yapılıyor?
- NEDEN erkeklerden akıllı ve akılcı, cesur, atak, becerikli, yetenekli olmaları beklenip bu özellikler yüceltilirken,
- NEDEN duygusallık, fedakârlık, şefkatli olmak, korunmaya muhtaç olmak, beceriksizlik, çekingenlik, korkaklık, gevezelik, dedikoduculuk kadınlara özgü nitelikler sayılarak aşağılanıyor?
- NEDEN kocamızın soyadını taşımak, onun kimliğiyle var olmak zorundayız?
- VE NEDEN suskunluğumuzu aşip sesimizi duyuramıyoruz?

• Bu metni FEMİNİST'İ çıkaranlarla, İstanbullu başka feministler birlikte hazırladılar.

MUHALEFETİN FERİYATI

Süreya: Hanımlar, Beyler,
Arka sayfalara, matbaa olanaklarından bile yoksun
bırakılarak atılmış bir azınlık olarak neyse burada
sesimizi yükseltmek için bir araya geldiğimizi
anlatmak istiyorum. Örgütlenmek bilinçlenmektir
(yoksa tersi miydi, her neyse!) siariyle kitlelere gittim ama
kitle benimle ilgilenmiyor (kayıbeden onlar, kazanan BEN
olacağım). KIRGINIM ama asla YILGIN değilim.

Bu ilk yazıda rüyalarımın giren bir şeyin yanıtını belki şif-
den alırım diye bir rüya yorumak istiyorum. Drada burada
"Erkek-Kadın Yok, İnsan Var" diyenler, aşağıdakilerden
hangisini kastediyorlar?

a)

b)

c)

HANDAN KOÇ'a ACIK KINAMA

Neden kendinizi Müdire/Sahibe
olarak yapıp, makattan öfkendinizi
sayın KOÇ? İktidar rahibi
olunca cinsiyet unutuluyor
mu?

SİZİ CİNSİYETİNİZİ KABULE
DAVET EDİYORUZ!!!

Yanıtlarınıza sayfanıza bekliyorum.
Konuyu şöyle toparlamak isti-
yorum:

Muhalefler Birleşin!

Bu gün Bir Sayfa

Yarın Rütbe Bir Dergi!

'Fatmagül'ün Suçu Ne' filmi için suçlu ne?

İnsan bu filme giderken, ismi nedeniyle ister-istemez, bir kadının neler yaşadığını, büyük ihtimalle de nasıl haksızlığa uğradığını, mağdur durumdayken nasıl sanık haline getirildiğini anlatan bir film seyredeceğini sanıyor ama yanılıyor. Çünkü film, Fatmagül'ün nasıl haksızlığa uğradığından çok, bir erkeğin, yaşadığı şeyler sonunda nasıl sınıfının yanında yerini aldığı filmi. Olabilir. Yapımcılar isminin bizde çağrıştırmış olduğu şeylerin filmi yapmak zorunda değiller elbette. Sorun da bu değil zaten. Sorun, filmin kocasının sınıfının yanında yerini almasıyla Fatmagül'ün de kurtuluşunun gerçekleştiği izlenimini vermesi.

Fatmagül beş erkek arkadaş tarafından tecavüze uğrar. Bu arkadaşlardan üçü zengin ailelerin çocuklarıdır, diğer ikisi de yöre halkından, tamircilik ve çıraklık yapmakta olan delikanlılardır. İşte Fatmagül, sınıf farkı gözetmeksizin bu beş arkadaş tarafından tecavüze uğrar. Cezaevine giren erkeklerin kurtulmalarının tek yolu, içlerinden birinin Fatmagül ile evlenmesidir. Zengin ve güçlü babalar duruma el koyarlar. Kendi oğullarının başını yakacak değillerdir elbette. Tamircilik yapmakta olan, A.Arman, Fatmagül ile evlendirilir. Fatmagül için kabus bu evlilik ile bitmez tabii. Kocası tarafından türlü biçimlerde aşağılanır. Fatmagül gördüğü bütün

insanlık dışı davranışlar karşısında bağırır, çağırır, direnmez ve üstüne üstlük kocasını sever. Sessizce kocasının da onu sevip, kanatları altına almasını bekler. Beklediği de olur. A.Arman, kendisini istemediği bu kadından kaçırıp kurtarmaya çalışan zengin-şımarık arkadaşlarının teklifini reddeder, onlarla tüm bağlarını koparır. Fatmagül'ün yanında yerini alır ve onu artık başının belası olarak değil, "sevdiği kansı" olarak görmeye başlar. En son karede, Fatmagül, kendisini istemeyen A.Arman'ı bu zor durumdan kurtarmak için abisinin evine gitmeye hazırlar. (Gerçekten de kadınların gidebilecekleri yerler hep birilerinin yanıdır. Çoğunlukla gidebilecekleri kendi yerleri olmaz. Çoğu kadın da gitmeyin, kalıp bir dolu şeye bu yüzden katlanır

ya). A.Arman bir yandan tamirhanesini açarken (evine ekmek parası götürecektir) bir yandan da Fatmagül'e, "Burası bizim evimiz, niye gidiyorsun? Bana da su getirir misin?" (Seni karım olarak kabul ediyorum, ev kadınlığına başlayabilirsin) der. Fatmagül'ün yüzünde "her şey değişti, mutluluk başladı" gülümsemesi yayılır ve eve koşar.

Film Fatmagül'ün yaşamının değiştiğinin sanması ama aslında değişmemesi ile biter. Ne kadar mutsuz bir son! Fatmagül artık kendini seven ve ona kötü davranmayacak olan, sınıfının yanında yerini almış, "evinin" sorumluluğunun farkına varmış bir kocaya sahiptir. Bu da kurtulmak değil, yalnızca böyle bir kocaya sahip olmak demektir. Aslında bu filmin devamı gerekli. Bu bölümde A.Arman'ın sınıfının yanında yerini alışı izledik. Devamında da erkeğin sınıf bilincine varmasının kadına bakışını değiştirmesi demek olmadığını, bu bakışı sınıf bilincinin değiştirmeye yetmediğini izlemek isterdik. Ve her şeyden önemlisi Fatmagül'ün yaşamının değişmesinin kocasının, abisinin vs. bilinçlenmesiyle değil, kendisinin kadın olduğu için neler yaşamak zorunda kaldığının farkına varması ile başladığını izlemek isterdik.

Halkalı Köle

"Halkalı Köle"nin yönetmeni Umit Efekan, Eser, Bekir Yıldız'ın "Halkalı Köle" ve "Aile Savaşları" adlı kitabından...

Kitabı sevmemiştim, filmi de sevmemişim. En sonunda söylenecek sözü başta söyleyemedim. Kahramanımız, matbaada işçi olarak çalıştığı sıralarda acıyarak "aldığı" karısını "uyumlu ve sakin" sanmıştı. İlk zamanlar başkaydı. Dokuz nüfuslu aileye gelin geldiğinde herşeye, herkese yetişiyordu kadın; fedakardı, saygılıydı. Sonra, Avrupa görmüslük (işçi olarak gittikleri Almanya kastediliyor burada), kocanın yazar olmasıyla kavuşulan daha rahat bir ortam; kocanın değişimiyle kadını "şımartmıştı" (Haa, bu arada adam insan olma bilincini kavramış "entelektüel-aydın" bir yazar oluyor). Oysa evini, karısını, çocuklarını düşünmekten hayatı kararıyordu adamın, uğraşlarına ayıracağı zaman bulamıyordu. İliklerine kadar sömür-sömür sömürülmüştü. Karısı yazdıklarını, düşüncelerini, ruhundaki fırtınaları anlayamamıştı. "Sevgi"; "sevmek" ne kadar önemliydi adam için. Bir dolu insanı sevecek kadar "yüreği" vardı. Kadın ise bu "sevgi"yi de, "sevme"yi de anlayamamıştı.

Ne yapmıştı da bütün bunlar gelmişti kahramanın başına? Üstelik bırakmıyordu karısı, halkalı köle gibiydi adam.

Kurtulmalıydı, ne yapıp edip kurtulmalıydı... Tam da kendisini anlayan, düşüncelerinin arkadaşı "can yoldaşını", gerçek "kadını" bulmuşken, bu fırsatı kaçırmamalıydı. Bu kadarı da fazla diyorsanız, merak etmeyin. Mahkemelerde çektiği yürek daraltıcı söylevleri ile karısına kitaplarının telif hakkını vererek kurtuluyor halkalı köle.

Tabii gerçekte kadın mı, koca mı halkalı köle diye geçiriyorum içimden, çünkü bütün bu işler olup biterken adamın pantolonları hep ütülü, gömlekleri temizdi. İki de çocuk yetişiyordu o arada. Üstelik kadın bir de bakımlı olmadığı için azarlanıyordu. Bir yanda bitmeyen ev işleri, bir yanda çocuklar, bir yanda bakımlı, üysal ve fedakâr olma zorunluluğu, öte yanda da anlaşılacak ve sevilme için

bekleyen, yazar olduğu için sakin ve huzurlu bir ortam da isteyen koca. Filmde (ağzında sigarası, arada bir geçirdiği sinir krizleri ile) şirret olarak tiplenen kadını bir an boş görmek mümkün olmadı... Eee, kadınız gözümüzden kaçmıyor.

Beni hiç olmazsa biraz rahatlatan, "can yoldaşı" sevgilisinin (adam kölelikten kurtulur kurtulmaz evleniyorlar) adamı terk etmesiydi. Biraz Ohhh bel.. dedirtti sonunda. Fakat adam yılmaz, yorulmaz biri olarak bir kez daha anlaşılamadığını görüp, kendisini anlayacak kadını bulana dek "sevme"ye devam edecekti. Yürek genişliğinin bu kadarına söylenecek sözüm yok.

Kısacası Halkalı Köle, erkeklerin gözüyle, erkeklerin sözüyle başlayıp bitiyor.

VİLDAN

DERGİYİ SIRAYLA OKUYACAĞINIZI VARSAYARAK BU YAZIYI SONA KOYDUK. AMA SİZ DE BİZİM GİBİ ELİNİZE GEÇEN DERGİLERİ SONUNDAN, ORTASINDAN, ARASINDAN, ALTINDAN VE DE TERSİNDEN OKUYANLARDANSANIZ YANDINIZ. DERGİDE BUNDAN SONRA OKUYACAKLARINIZ SİZE SIKICI GELEBİLİR. ÇÜNKÜ BU YAZIYI BELKİ DE DERGİ BOYUNCA DERMİZİ ANLATAMAMISIZDIR DİYE BURAYA KOYDUK.

NEDEN DERSENİZ ÇOĞUMUZ DAHA ÖNCE PEK YAZI YAZMIŞ DEĞİLİZ. ÜSTÜNE ÜSTLÜK BİLİRSİNİZ KADINLAR KENDİLERİNE GÜVENSİZDİR. BİZ DE KADIN OLMA DURUMUNDAN KAYNAKLANAN ÖZELLİKLERİN ÖYLE KOLAYINA DEĞİŞECEĞİNE İNANANLARDAN DEĞİLİZ. EZİLDİĞİMİZE, TAHAYYÜL EDEMEMEYEĞİMİZ KADAR UZUN BİR ZAMANDAN BERİ BASKI ALTINA ALINDIĞIMIZA İNANIYORUZ VE BİZİ EZENLERE KARŞI (KİM OLDUKLARINI YENİDEN SÖYLEMEYE GEREK YOK, ONLAR KENDİLERİNİ BİLİRLER, AMA SİZ HALA KUŞKULUYSANIZ GÜL'ÜN VE SEDEF'İN YAZILARINA BİR GÖZATIVERİN) ÖFKE DUYUYORUZ. ÜSTELİK DE BU ÖPKEMİZİ YETERİNCE DİLLENDİREMEDİĞİMİZİ DÜŞÜNÜYORUZ. HERŞEYİN, AMA HERŞEYİN BU ACIDAN BİR KEZ DAHA SORGULANABİLECEĞİNE İNANIYORUZ.

EVET, FEMİNİSTİZ, KENDİ KURTULUŞUMUZUN YALNIZCA KENDİMİZİN ELİNDE OLDUĞUNU, BİZE KİMSEDEN, HELE BİZİ EZENLERDEN FAYDA OLMADIĞINI BİLİYORUZ. BU DERGİYİ HAZIRLARKEN SEVGİLİ ACEMİLİKLERİMİZLE, TÜRLÜ OLANAKSIZLIKLARLA BOĞUŞTUK AMA YİNE DE ÇOK EĞLENDİK. BİR SÜREDİR KENDİ EZİLMİŞLİĞİMİZ ÜZERİNE DÜŞÜNMEKTEYDİK AMA BU DERGİ BİZE KENDİ ÖZELİMİZDEN SÖZETME CESARETİNİ VERDİ. BİLİRSİNİZ BİZ FEMİNİSTLER ÖZEL OLANIN POLİTİK OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYORUZ. SİZE DE TAVSİYE EDERİZ, EĞER SÖYLEYECEK ORTAK SÖZÜNÜZ VARSA, BİRARAYA GELİP BİRŞEYLER YAPIN. BİZ HER KONUDA ORTAK DÜŞÜNÜP DÜŞÜNMEDİĞİMİZİ HENÜZ BİLMİYORUZ. DAHA KONUŞMADIĞIMIZ O KADAR ŞEY VAR Kİ. HEM ÜSTELİK BUNUN FAZLA DA BİR ÖNEMİ YOK, AMA EPEYCE KONUDA BENZER HİSSETTİĞİMİZ İÇİN BİRARADAYIZ. BU DERGİYLE KİMSEYİ ÖRGÜTLEMİYİZ, KURTARMAYI DÜŞÜNMEYİZ AMA KURTULUŞUMUZUN YALNIZ OLMAYACIĞINA İNANDIĞIMIZ İÇİN BİZİM GİBİ DÜŞÜNEN BAŞKA KADINLARIN VARLIĞI BİZİ ÇOK MUTLU EDER. O YÜZDEN KENDİNİZİ BİZE YAKIN HİSSEDERSENİZ BİZİ ARAMANIZI YA DA YOLDA BİRİMİZİ GÖRÜP TANIYINCA BİR MERHABA DEMENİZİ İSTERİZ. BİZE KIZIYORSANIZ YİNE DÜŞÜNCELERİNİZİ ÖĞRENMEK İSTERİZ TABİİ AMA SİZ DE KABUL EDERSİNİZ Kİ, BUGÜNE KADAR HEP BİZE KIZANLAR DÜŞÜNCELERİNİ İFADE ETTİ. SİZE BİR DAHA NE ZAMAN ULAŞABİLİRİZ ŞİMDİDEN BİLEMİYORUZ, ÇÜNKÜ BU DÜZGÜN, DÜZENLİ BİR YAYIN DEĞİL.

AMA YİNE DE ŞİMDİLİK MERHABA...

DUYGU ASENA
YAZDI
**KADININ
ADI
YOK**

Bu kadının adı yok.
Çünkü önemli değil.
Ama Duygu Asena
kadının adını istiyor,
satır üstlerine
çıkmadan neden
kadının adının
olmadığını
sorguluyor.
Çünkü önemli.

DUYGU ASENA
KADININ ADI YOK

2. BASKI
ÇIKTI.

**AFA
YAYINLARI**

Catalcesme Sk. Yücer Han 46/4
Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: 526 39 80

matah bir şey olaydı
adına koca değil,
gönçogül deirdi...

Şül gelecek kadındır

Hayatımı yeniden
düzenleyebilirim.
Seziyorum: Gücüm var

Ben feministim ama
inan olsun sinemayı, edebiyatı,
yüzmeyi, yürümeyi, kirazı,
cekekleri, Jan Garbarek'i
vs. de seviyorum. Defne

idil

"FEMINIST"E MERHABA...
SEMRA

Erkeğin
gözünde
kadın bu!
Bakarız mı? Selvil
Eroynak.

canım dasetmek istiyoo
JUPI JUPI JUPI JUPI JUPI JUPI JUPI JUPI JUPI JUPI
Vildan

Neden alınasın

en iyi erkek İste burduyuy
erksiz olandın diye

Merhaba
Figar

Her kadın bir
cihana bedeldir mino

